

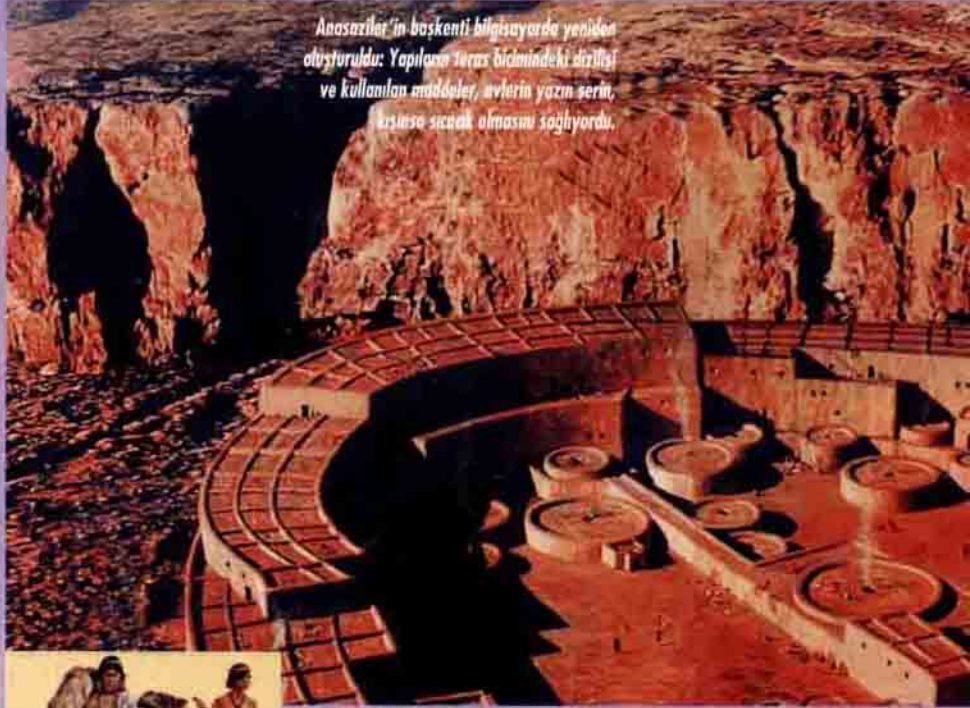
# Dünyanın İlk "Günebakan"

## Yapıları

**M**S. 1000 yıllarında, Kızılderili Anasaziler New Mexico çöllerinde, güneşi temel alan mimari tekniğin ilk örneği olan başkentlerini kurdular.

Güzel Kent anlamındaki Pueblo Bonito, New Mexico yakınlarındaki Chaco bölgesinde, Phoenix ve Denver arasındaki yolun yanısıra uzanan 15 km'lik bir kanyonda yer alıyor. M.S. yaklaşık 1000 yılında Anasaziler (Navajoca dilinde, "Atalar" demek) Güneş'in yüceltilmesi için çöle bir tapınak-kent kurdular. Harç ve çamurla örülmüş kumtaşı tuğlalarla yarım daire biçiminde yapılandırılmış kent, olağanüstü büyük bir amfi-teatrı andırıyor. Ortadaki geniş alandan, teras biçiminde dizilmiş konutlar yükseliyor. Kent, 1000 civarındaki kent sakininin, kızgın sıcak ve don arasında gidip gelen çöl iklimine karşı, her an uygun bir sıcaklıkta yaşayabileceği şekilde tasarlanmış. Kentin yapıtış ilkesi, yazın güneşin etkiyebileceği münkün olduğunca az yüzey bırakıp; buna karşı kış mevsiminde ışığı olabildiğince çok toplama alanı sağlamak olmuş. Uygulamada oldukça yararlı olan bu tasarım, yıl ortasında güneş neredeyse dik açıyla kentin üzerine vurduğunda, yakıcı güneş ışınlarının yalnızca alçak çatılara düşmesini ve böylece odaların görece daha serin kalmasını sağlıyordu. Güneş ışınının geliş açısı yıl sonuna doğru daraldığında ise ışınlar dikey duvarlara çarpıyordu. Duvarlar, taş tuğlalar gibi sıcaklığı emiyor ve evleri ısıtıyordu. Kentin güneşe dönük, yarım daire biçimindeki temeli, kenarlardan yükselen teraslarıyla, en küçük güneş ışınına bile tutabilen, ısı yatağı gibi bir etkiye sahipti.

Uzaydan yapılan çekimlerde bu güneş kentinden, Colorado Platosu'ndaki 75 yerleşim birimini birbirine bağlayan, çoğu 100 km'den uzun, güneş ışını biçiminde yolların çıktığı görülüyor. Yayılış biçimi, yolların, zamanın önemli ticaret bağlantılarını oluşturduğunu düşündürüyor. Ayrıca, her biri, duman işaretlerine dayalı haberlerin iletiildiği bir işaret düzeniyle donatılmış. Anasaziler'in görkemli başkenti Pueblo Bonito da, ağına çöreklenmiş dev bir örümcek edasıyla tam ortada yer alıyor.



Anasaziler'in başkenti bilgisayarla yeniden oluşturuldu. Yapıların teras biçimindeki dizilişi ve kullanılan maddeler, evlerin yazın serin, kışınso sıcak olmasını sağlıyordu.



Anasazi erkekleri ok ve yayla ava çıkarıyor; fasulye ekiyor. Kadınlar ise seramik ve firüzedan süs eşyaları üretiyor. Hind evleştirilmişti.

Bu kentin insanları nasıl yaşıyordu? Yapılan birçok araştırmaya karşın, soru hâlâ büyük ölçüde yanıtız. Kalıntıların içinde bulunan yığınlarca seramik parçası da bir başka ilginç nokta. Bu parçalara bakarak arkeologların yaptığı hesaplara göre, 1000 kişilik nüfusun 150 yıllık tarihi boyunca 150000 tane testi kırması gerekiyor. Buradan çıkan sonuç, Pueblo Bonito'nun bölgenin dini ve ekonomik merkezi olduğu. Bölgenin dört bir yanından gelen işadamları ve seyyahlar, bu kente sürekli girip çıkıyor olmalıydı.

Kızılderililer, Site'nin altında yer alan silindirik dehlizlere belirli aralıklarla çekiliyor ve sonra uzun merdivenleri tırmanıp gün yüzüne çıktıklarında, kendilerini yeniden doğmuş sayıyorlardı. Anasazi inancına göre, yeryüzü bir tür doğurgan anaydı ve herşey bu anadan çıkarak yaşama katılırdı. Çöl kızilderilileri, başkentlerinin yakınlarında bol miktarda bulunan firüze taşına kutsal sayıyorlardı. Mavi yeşil parlayan bu taş, Pueblo Bonito'da gösterişli süs eşyalarına dönüştürülüyor; bölgede üretilen mısır ve diğer besin maddeleriyle takas ediliyordu. Kabile üyeleri, kent ve sulama kanalları yardımıyla bu kurak toprakları çiçek açan bahçelere dönüştürmüşlerdi.

Firüze ve mısır takası, Anasaziler'in 1000 km<sup>2</sup>'lik yerleşim alanını canlandıran bir trafiğe yol açmakla kalmıyor, aynı zamanda Kuzey ve Orta Amerika arasında bir geçit oluşmasını da sağlıyordu. Büyük olasılıkla Toltekeler'in güçlü devletleri, hatta Aztek ve Mayalar ile de ilişkileri vardı.

Anasaziler'in etkilediği toplumlar arasında, kuzeyde, henüz yerleşik yaşama geçmemiş göçebe avcılar olarak yaşayan ilk kızilderililer de bulunuyor.

Büyük bir deha sergileyen mimarileri, özellikle düşünülmüş yol bağlantıları, canlı ticaretleri, haberleşme ve kusursuz tarım düzenleri düşünüldüğünde, Anasaziler'in M.S. 1000 yıllarında kalkıp, gelişmiş bir kültüre adım attıkları anlaşılıyor. Aynı şekilde, İnkalar da bir zamanlar böyle küçük bir uygarlık iken, yalnızca üçyüz yıl içinde tarihin en büyük kızilderili devletine dönüşmüştü.

1150'lerde Anasaziler'in yükseliş dönemi sona erdi. Yıllarca yağmur yağmadı ve Pueblo Kızılderilileri'nin kabilelerine katılmak zorunda kaldıkları Rio Grande yakınlarına göç ettiler. Bugün onlardan geriye birkaç taş tuğla kaldı yalnızca. Oysa bir zamanlar, Kuzey Amerika topraklarının en gelişmiş kızilderili uygarlığı, Anasaziler idi.

Wolfgang C. Goede  
P.M. Nisan 1995  
Çeviri: Emel Taştekin